

poogde te overtreffen, en onder heiligen schijn aan alle dardelheid en zinnelijken lust den teugel vierde. En dit moest dan de voorsmaak van hemelsche zaligheid heeten. Zoo was het in het Oosten in den dienst van Mylitta en Astarte door het lokaas van den wellust, en zoo werd het in het hoogbeschaafde Griekenland als uitvloeisel van den dardelen zin, die heel het volk beheerschte. Wel speelden ook onder dit alles hoogverheven gedachten door, en wist men aan dit alles een schijn te geven, die het religieuze gevoel toesprak, maar meer dan schijn was dit niet. Mocht toch een enkele al hechten aan die verheven verzinnebeelding van het leven, mocht al berouw en boete soms meespreken, en zelfs de idee van een godmensch als redder der menscheid ingang vinden, toch werd het tenslotte alles weer door de ongebondenheid van den Griekschen geest vertroebeld en bedorven, en het einde was altoos weer het vleesch.

In niets spreekt zich dan ook zoo sterk het oordeel over alle paganistisch streven uit, als juist in deze feestdagen, die hoog werden opgezet en dragers van de rijkste ideeën moesten heeten, maar die feitelijk altoos weer uitliepen op wat den mensch niet verheft, maar verlaagt, niet veredelt maar naar beneden trekt. Zoo oit denkracht en kracht van verbeelding den zondigen mensch had kunnen redden, dan zou de Gemeene Gratie die redding moeten gevonden hebben, want in dankkracht en in kunstzin stonden de Grieken verre boven het Oosten, en aanvankelijk verraadt hun peizelen en streven dan ook hoogeren zin. Maar het beklift niet. Het weet zich niet te handhaven. Dardelen zin wint het tenslotte altoos weer van den nobeler zin. En hoe hoog ook de gedachte, die in de personificaties zich uitdrukte, zich soms blijkt op te heffen, welhaast ploft alles weer neer. De Griek begon met den hemel, maar ging met zijn heimwee naar niets anders uit, dan naar het aardse schoon, om ontdaan van leed en zorgen, voor altoos te genieten. Daarom bracht hij zijn aardse leven in den hemel zijner goden over, en als dan de goden zich tot de aarde neigden, werd het toch weer een godmenschelijk leven, dat geheel met het aardse overgoten was, en tenslotte zelfs den redder-god in het slijk der aarde neertrou. De apostel Paulus, die in Griekenland thuis was, en zelf in Griekschen geest was opgevoed, kende dan ook den Griekschen geest maar al te goed, toen hij in tegen Griekenlands wijsheid en tegen Griekenlands zelfbeelding te velde trok; aantoonde hoe God dien geest aan zich zelf had overgegeven, en hoe alleen een beslist breken met dien geest, het volk in staat kon stellen om in den Christus te grijpen, wat Griekenland zelf te vergeefs in zijn mythologie en in zijn mysteriën gezocht had. Hoe hoog Griekenland ook stond, het bleef in merg en been paganistisch, en wat niet minder opmerkelijk is, al stond het aanvankelijk hoger dan het Oosten, het heeft niet aan het Oosten zijn eerst hogere opvoeding medegedeeld, maar heeft, juist omgekeerd, uit het Oosten al wat schandelijk en godonteerd was, met volle garven overgenomen.

DR. A. K.

VAN HET LIJDEN ONZES HEEREN.

VI.

"Beschimpt".

En het volk stond en zag het aan. En ook de oversten met hem beschimpten hem, zeggende: Anderen heeft hij verlost; dat hij nu zichzelf verlosse, zoo hij is de Christus, de uitverkorene Gods.

Luk. 23: 35.

De psalmen doen ons in Davids lijdens gedurig het praedictum op Golgotha beluisteren. Of wie voelt niet het zwegen van den man van smarte in de sombere klacht: "Mijn bangen nader tot mijn ziel en bevrijd mij; want de verzoeking heeft mijn hart gebroken". En straks weer in den uitroep die deze klacht vering: "Ik heb gewacht naar medelijden, maar er is er geen, en naar vertroosting, maar heb ze niet gevonden." Vooral bij de beschimping, die Jezus hangende aan zijn Kruis onderging, kromp zijn ziel ineen. De hoon in dien schimp was zoo tergend en vijandig. Reeds had een der twee, met hem gekruiste nitgeroepen: "Indien ge de Zoon Gods zijt, verlos uzelf en ons", doch die uitroep kon nog door half gemeene verwachting zijn ingegeven. Zucht naar zelfbehoud sprak er stellig in med. Maar toen het volk en de priesters dit woord opvingen, sloeg het om in lastering en schimp, beide in één hoon saamgemengd. Vandaar dat Mattheus meldt dat ze lasterden, en Lukas dat ze hem *verschimpten*. Het lasteren was, dat ze zijn Zoonchap loochenden, en het beschimpen, dat ze zelfs in dit aanranden van Jezus karakter duivelsch genoten. Ze voelden zelf dat ze Jezus niet dieper konden wonden dan door met zijn Messiaschap den spot te drijven, en toen ze zagen dat dit den Gekruiste pijlijk aandoed, proestten ze 't uit van helachen schik, en met hun glidd lachen grieden ze er Jezus nog boven op, schiet tiellend van leedvermaak, dat ze iets gevonden hadden, om hun slachtoffer nog bitterder te lachten.

Eerst begon het met voorbijgangers, die lasterden, en hun hoofd schudden en uitriepen: "Gij, die den tempel afbreekt en in drie dagen opbouwt, verlos u zelf. Indien gij de Zoon Gods zijt, zoo kom af van het Kruis." En toen dit geroep werd opgevangen, deed aandoens heel de bent van priesters, Schriftgeleerden en onderlingen med, de Fariseën onder hen vooraan, en zeide op hun beurt: "Anderen heeft hij verlost, zichzelf kan hij niet verlossen. Indien hij de Koning Israels is, dat hij nu afkome van het Kruis en wij zullen hem gelooven". En nauwelijks had hun geroep uit, of 't begon opnieuw: "Hij heeft op God betrouwd. Dat die hem nu verlosse, omdat hij het wel wil", want hij heeft gezegd: "Ik ben Gods Zoon".

Is het niet, of ge hun conscentie er in spreken hoort? Zoals toch Koning Herodes innerlijk onrustig was door het optreden

van den Dooper, zoo was er onrust sinds lang wakker geworden ook in het gemoed der mannen van het Sanhedrin. De feiten van zijn wonderen lagen er toe. Ze konden ze niet loochenen, en vooral Lazarus' opwekking had heel Jerusalem in beroering gebracht. Jezus' houding bij zijn gevangenneming, en zijn rustig en ernstig optreden bij Caphas, had den twijfel nog gesteekt. Hij mocht toch eens de Messias zijn! Maar neen, dat kon niet, en dat mocht niet. Heel het Sanhedrin viel er mee. En daarom verhardden ze zich en verstoutten ze zich. Hij was nu in hun macht. Gebonden had hij voor hen gestaan. Hij had niets tegen kunnen doen. Op den weg naar Golgotha was hij onder zijn Kruis zelfs neergestort. En nu hing hij daar. Nog een korte wijle en hij zou den adem uitblazen, en dan was het uit, uit voor altoos en kon het Sanhedrin weer ademhalen. En daarom was alles uit Jerusalem met uigelopen naar Golgotha, niet alleen de wilde hoop, maar ook de overpriesters, de priesters, en de Schriftgeleerden en de onderlingen en de Fariseërs. En nu schouwden zij het aan. Ze zagen dat Jezus leed en bezweek, en dit deed hun goed. Nog enkele oogenblikken en hun triomf zou volkomen zijn. Dan was hij dood, en zou het uit zijn met Jezus, gelijk het na Machera nit was geweest met Johannes den Dooper.

Maar nog waren ze niet gerust geweest. Hun slachtoffer mocht nog eens op het laatste oogenblik op wonderse wijze zich aan hun macht onttrekken. Eerst vervulde dit hen met angst. Maar nu ze zagen dat Jezus kracht reeds begon te breken, en dat de doodstrek zich reeds op zijn gelaat afteekende, nu dorsten ze, nu kwam door het zien van Jezus' insinking hun overmoed naar boven. En nu hoorden, lasterden, tergen ze hem, en die terging ging in beschimping over: God is met ons en niet met u, gevloekte Nazarener. Als God u wel wilde, zou hij u verlossen. Zoo ge waarlijk de Zoon Gods waart, zoudt ge u niet laten moorden aan het Kruis. Ge sterft, we zien u sterven, en in u sterven komt ge uit, niet als van God ge worden, maar als een volksmeisler. Niet bij ons de dwaling, maar bij zijt een bedrieger geweest. God is met het Sanhedrin en gij Nazarener sterft machteloos weg als een misdadiger. Uw zoon gaat voor altoos onder, en aan ons blijft de triomf!

Na al wat hij reeds doorworsteld en doorzwoegd had, moet deze schimptaal het hart van Jezus, zooals 't in Psalm 69 heet, letterlijk gebroken hebben. Zoals er in desen Psalm bij staat, Jezus voelde zich *"versmakt"*. Dat kon niet anders. Ge hebt in 't lijdens van u Heiland met zijn menscheit natuur te doen. Wel was hij van eeuwigheid in de gestalte Gods geweest, maar hij had hij zichzelf vernietigd, en was nu in de gestalte eens menschen, en in die menscheit natuur had hij zich nogmaals vernederd, de gestalte eens *diensknichts* aangenomen hebbende, en was hij *gehoorsaam* geworden tot in den dood, ja, tot in den dood des kruises. Als er dan ook in Psalm 69: 21 staat: "De verzoeking heeft mijn hart gebroken, ik ben versmakt", dan was dit nu volle werkelijkheid. Hij had reeds zooveel geleden. Zoo aldoor. Zonder een enkele oedrup in de wonden zijner ziel. Reeds toen hij Gethsemane binnen ging, sprak die verzoeking in heel zijn houding. Dat droefde zijn tot den dood toe wees reeds op een andere gemoedsgesteldheid dan men gewoonlijk bij hem had waargenomen. En wat was daarop niet gevolgd? Jezus had "gewacht op medelijden" maar er was er geen; hij had gewacht op vertroosting, maar had ze niet gevonden. Slag na slag was op zijn reeds halfverbrutzel hart neergekomen. En daarbij kwam de lichamelijke uitputting. Van nachtrust was geen sprake geweest. Ze hadden Jezus in het Sanhedrin laag mishandeld. Ze hadden Jezus bespuwd en geslagen. Gestriemd en gepeeseld. De doornenkroon hem in het hoofd gedrukt, dat het bloed er uit leekte. Jezus kon bijna niet meer. En toen moest hij nog den awaren kruisbaal zelf torseu, tot hij er halverwege reeds mee neerstortte. En daarop was toen de bitter wreede smart van de kruisiging zelf gevolgd, onder alle ter doodbrengende de hardste. Zoo kon Jezus in zijn Kruis verging. Het leven nam af. De dood naderde. Allen, die om 't kruis stonden, konden het hem aanzien, dat hij bezweek. En toen, op dat oogenblik, dreef satan dat volk en die priesters aan, om den stervenden Jezus te hoonen en te tergen.

Insinking en verzwakking maakt zoo uiterst prikkelbaar en ongeduldig. Wat men in zulk een oogenblik van insinking ons aandoet, doet zoo dubbel pijn. Het vermogen om weerstand te bieden, is dan zoo diep gedaald. Al wat 't hart zeer doet, jaagt dan aandoens tot het bloed naar het gelaat. Alle hoon vijlt en treft dan den overprikkelde lijder zoo ongeloflijk diep. En dit nu onderging ook onze Heiland. Hij voelde in zich de Goddelijke mogendheid, maar moest zich bedwingen. Hij wist dat zijn Vader hem twaalf leutoenen eighen kon bijzetten, maar hij mocht er niet om bidden. Hij mocht zijn menscheit, zijn menscheit natuur geen oogenblik loslaten. Met vol menscheit beset moest hij de vernietiging blijven willen, en gehoorsaam blijven tot den einde toe. Teng na tegeng moest uit den drinkbeker gedronken worden. En ook die hoon moest in zijn zwakheid doorstaan, tot de laatste kracht hem begaf, en hij ineenzonk en het sterven begon. En toen kwam dit duivelsche spel, om Jezus in zulk een oogenblik aan te tasten in zijn Godheid, te tergen in zijn Zoonchap, te hoonen in zijn vertrouwen op zijn Vader. Het gevoeltje wat aangeraakt kon worden. Als hij gewild had, hij had van het Kruis kunnen afkomen, en zijn lasteraars dood ter aarde neerwerpen. Maar Jezus mocht het niet willen, en hij wilde het ook niet, doordat hij de inspraak van zijn menscheit natuur bedwong. En juist op dit punt van zijn hart ze nu de beschimping naar vijlt in. Ze legden het er op toe, dat Jezus, door niet van 't Kruis af te komen, voor aller oog niet bewijzen zal, dat hij geen Messias, geen Godsgezant, niet de Zoon Gods is. Als hij niets tegen doet en zich niet verwerft, zal hij zelf het zegel op hun tergend beweren hebben gedrukt. Dan zal hij sterven, niet als de held uit Juda's stam, die voor de eere Gods in den dood gaat, maar wegsterven in zijn schande en zijn vernedering. Neen, niet ons medegevoel kan uitputten, wat Jezus onder die beschimping in zijn hart geleden heeft. Maar iets gist, iets vermoedt ge er toch van. Het moet bij dit geroep op de laagste wijs in Jezus' hart gestormd hebben. Het Kruis was bitter, maar veel bitterder nog dan dit Kruis moet dat machteloos aanhooren van dien schimp, dat zien van die helache trones, dat opvangen van dat assend spogelgach geweest zijn. En toch, Jezus deed niets tegen. Jezus doorstond het, doorleed het in stille gelatenheid. Ook dezen doorn liet hij diep in zijn hart drukken, niet voor zichzelf, maar voor ons.

DR. A. K.

PRO REGE

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Van dit premiewerk voor abonne's op „De Heraut" (waarop de intekenings gesloten is) verscheen deel I, dat thans aan alle intekenaren, die 2 kwartaal-betalingen ad /1.25 per ex. voldeden, is toegezonden.

De eerste termijn voor deel II vervalt 31 Maart 1911. Inzending van het dan verschuldigde bedrag wordt gaarne tegemoet gezien. Bij de intekenaren, die ons geen postwissel zenden, zal later met verhooging van 6 cents voor dispositiekosten worden beschikt.

Vele intekenaren verzoeken ons losse banden verkrijgbaar te stellen of blijken de volgende deelen gebonden te willen ontvangen. Ten einde aan dit verlangen tegemoet te komen zullen verkrijgbaar gesteld worden linnen banden en banden met lederen rug en hoeken. Een stel van 3 losse linnen banden kost /1.80, een stel van 3 losse halflederen banden /3.30. Na inzending van het bedrag volgt toezending van losse banden bij de verschijning van deel III.

Wenscht men deel II en deel III ingebonden te ontvangen, dan zenden wij een lossen band voor deel I en volgen de beide volgende deelen gebonden. In dat geval zende men ons /2.40 voor linnen banden, of /4.20 voor halflederen banden.

Duidelijke opgave van wat men verlangt en toezending van het daarvoor verschuldigde bedrag worden gaarne spoedig ingewoacht.

Adm. DE HERAUT.

Maart 1911.

Amsterdam, 31 Maart 1911.

Dat de kerkelijke pers over het voorstel-Zaandam het stilzwijgen niet bewaren zou, was te voorzien. De opleidingswestie grijpt veel te diep in ons kerkelijke leven in, dan dat een poging om dit vraagstuk tot oplossing te brengen, niet openlijk in de pers zou besproken worden. Indien deze bespreking dan ook een *broederlijk en zachtelijk* karakter had gedragen, zou tegen publieke bespreking geen het minste bezwaar bestaan. De publieke zaak behoort ook publiek behandeld te worden.

We denken er dan ook niet aan, om het den voorstanders van de eigen inrichting euvel te duiden, dat zij het voorstel-Zaandam in al zijn onderdelen microscopisch onderzocht hebben, om te zien in hoeverre het „beginsel" van de opleiding door de Kerk in dat voorstel tot zijn recht kwam. Al spreekt het wel vanzelf, dat een poging tot oplossing van dit vraagstuk nooit slagen zal, wanneer men over en weer niet tot zekere concessies bereid is, toch hebben beide partijen het volste recht, klaar en duidelijk te doen uitkomen, in hoeverre er bij hen principieele bezwaren bestaan. Ook onderzijds zouden we niet geaarzel hebben onze bezwaren tegen dit voorstel publiek te maken. Het voorstel-Zaandam is toch geheel buiten den kring der Vrije Universiteit opgekomen. De predikanten, die bij de geboortegeschiedenis betrokken waren, kwamen uit den kring der „afgescheiden kerken" en waren zelfs niet eens leerlingen der Vrije Universiteit, maar van de Theologische School. De Hoogleraren der Vrije Universiteit zijn met het voorstel eerst in kennis gesteld, nadat het door den Kerkeraad van Zaandam was vastgesteld, en hun advies of kritiek is vooraf niet gevraagd. Zelfs mag niet verheeld, dat toen dit voorstel hun bekend werd gemaakt, niet ongewichtige bezwaren tegen verschillende onderdelen van dit voorstel geopperd zijn en men volstrekt niet achtte, dat het voorstel *zooals het daar lag*, door de Synode zou kunnen aangenomen worden. Indien men de indiening van dit voorstel toch niet beslist ontrent heeft, dan was dit alleen omdat het voorstel in zijn uitgangspunt een basis van onderhandeling aanbod; in zijn uitwerking soepel en elastiek genoeg was om amendementen toe te laten, en er hoop bestond, wanneer men ook van de andere zijde bereid was, op dezen voorslag in te gaan, dat men op de aanstaande Synode tot een vergelijk kon komen.

Voor die hoop bestond in zooverre goede grond, dat het voorstel-Zaandam niet anders was dan een nadere uitwerking van een gedachte, door *Hollandia* uitgesproken en destijds door de *Wachter* en de *Basin* met warme sympathie begroet. In zooverre dit voorstel hetzelfde uitgangspunt koos, maar trachtte enkele praktische bezwaren tegen den voorslag van *Hollandia* ingebracht, te ondervangen, scheen het op waardering van de zijde der voorstanders der eigen inrichting te mogen rekenen. De bedoeling van dit voorstel was toch zeer duidelijk, om zooveel mogelijk juist aan de bezwaren van de voorstanders der eigen inrichting tegemoet te komen.

Intusschen is deze hoop helaas in rook vervlogen. Het voorstel-Zaandam, dat bovenal meer eenheid in ons kerkelijk leven bedoelde, is juist aangegrepen om het vuur van kerkelijke hartstochten in lichterlaaie te doen ontbranden. En de *Basin* en de *Wachter* hebben hun kolommen geopend om de scherpe kritiek op dit voorstel te richten, en het voorstel-Zaandam is thans reeds het onaannemelijkste voorstel verklaard, dat nog ooit is gedaan.

Het recht tot deze kritiek wordt door ons niet betwist, maar wel mag een ernstig

woord van protest niet ontbreken tegen de wijze, waarop die kritiek geöfend is geworden. Het gaat niet aan en het ontbreekt onze kerkelijke pers, dat mannen, die te goeder trouw en in oprechte conscentie een voorstel doen in het belang onzer Kerken, aan het volk voorgesteld worden als „schenders van bedingen", „belagers der School", „meineedigen", „giftmengers", ja dat ze zelfs vergeleken worden bij Judas Iscariot, en op hen de woorden worden toegepast van Luther's lied:

De vijand rukt vast aan
Met opgestoken vaan,
Hij draagt zijn rusting nog
Van gruwel en bedrog,
Maar zal als kaf verdwijnen.

Volkomen terecht heeft de *Zuider Kerkbode* opgemerkt, dat men zulk een „schelend op de grofste manier" wel verwacht in *Het Volk*, maar niet in een Gereformeerd kerkelijk blad, dat tot motto heeft: „Waakt en bidt."

Een kerkelijke censuur op de pers hebben we niet meer, maar des te hooger moet de toon onzer kerkelijke pers staan, opdat we aan de wereld een goed voorbeeld geven. Al wat den goeden naam en eere van onzen naaste raakt, en dit geldt nog te meer waar het hier om de eere van onze *broeders* gaat, moet ons heilig zijn. Hoe scherp men ook elkanders opvattingen en meeningen bestrijdt, elke *persoonlijke* polemiek, elk aandrauen van elkanders eere moet vermeden worden. Het vergiftigt ons kerkelijk leven, en het maakt, dat de vijanden onzer Kerken ons bespotten, wanneer men op zulk een wijze tegen elkander optreedt.

Het ontwerp-Armenwet.

II.

Een der ernstigste grieven van kerkelijke zijde, zoowel in de kerkelijke pers als in de kerkelijke vergaderingen tegen het wetsontwerp-Heemskerk ingebracht, is wel dit, dat de Minister het verderfelijke beginsel van „Staats-armenzorg" huldigde. Al de bezwaren door Groen van Prinsterer en zijne medestanders bij de toestandkoming van de wet van 1854 aangevoerd, worden uit het oude tuighuis opnieuw opgerakeld en doen als wapen van aanval tegen den Minister dienst. In stee toch dat de Minister een geheel nieuwe wet had ingediend waarin elke bemoeiing van de Overheid met de armenzorg radicaal was afgesneden, handhaafde de Minister niet alleen de verkeerde beginselen van de bestaande Armenwet, maar ging hij op den heilloozen weg der Staatsarmenzorg nog een schrede verder. Daarom gingen in sommige kerkelijke vergaderingen zelfs stemmen op, dat de Synode aan de Staten-Generaal zou mededeelen, dat zij dit beginsel van Staatsarmenzorg verderfelijk achtte, en er op aan zou dringen dit wetsontwerp in zijn geheel te verwerpen.

Nu kan zeker kwalijk ontkend worden, dat onze Kerken, door dezen weg te bewandelen, zich begeven hebben op een terrein, dat het hare niet is. Men versta ons hierbij wel, om alle misverstand te voorkomen. Dat de vraag, in hoeverre de Overheid zich met de armenzorg heeft te laten, niet alleen een politiek vraagstuk is, maar ook rechtstreeks de belangen en rechten der Kerken raakt, wordt door niemand betwist. En evenmin schijnt het ons voor tegenspraak vatbaar, dat, indien dit wetsontwerp metterdaad, gelijk men het uitdrukt, het beginsel van Staatsarmenzorg huldigde, er voor de Kerken reden zou wezen om hiertegen een krachtig protest bij de Overheid te doen hooren. Maar reeds het geschil, dat onder onze politieke organen ontstond over de vraag, of dit wetsontwerp al of niet van het beginsel van Staatsarmenzorg uitgaat, toont wel, hoe uiterst voorzichtig de Kerken moeten wezen, om hierover een uitspraak te doen.

Staatsarmenzorg, gelijk dit in den gewonen zin des woords bedoeld wordt, wil toch zeggen, dat op den Staat de roeping en plicht rust om voor de armen te zorgen. Het zuiverst in dit beginsel uitgedrukt in de Staatsregeling van 1795: „de maatschappij bedoelt in alles de welvaart van al hare leden, arbeid aan de nijvernen, onderhoud aan de onvermogenen." In dit stelsel heeft elk burger *recht op arbeid*, en wanneer de arbeid ten gevolge van allerlei maatschappelijke misstanden ontbreekt, ook recht op *onderstand van den Staat*. De Staat wordt dan de groot-armverzorger, die, gelijk Mr. Treub het uitdrukt, het kwaad dat de gemeenschap tegen den arme heeft misdaan, weder goed moet maken door beedeeling. Consequent zou dit stelsel er toe moeten leiden, dat de Staat *alleen* en *geheel* deze roeping vervulde en op zoo afdoende wijze voor al zijn arm burgers zorgde, dat er voor de particuliere en kerkelijke liefdadigheid geen plaats meer overschoot. Maar al gaat de Staat niet zoover, en al aanvaardt hij bij de vervulling van die taak de hulp van de kerkelijke en particuliere liefdadigheid, dan blijft toch de Staat verantwoordelijk voor dezen arbeid, moet hij diensvolgens opzettelijk oefenen over de particuliere en kerkelijke liefdadigheid, kunnen deze slechts bij de gratie van de Overheid optreden, om een deel van de „Staatszaak" te vervullen, en heeft de Overheid daarom het recht de *regelen* voor de vervulling van die taak haar voor te schrijven.

De ernstige principieele en praktische bezwaren, die tegen deze Staatsarmenzorg zijn ingebracht, behoeven hier niet herhaald te worden. Elk drijven in deze richting kan dan ook niet ernstig en beslist genoeg worden weerstaan. Niet alleen dat dit beginsel socialistisch is, dat het 't kwaad van het pauperisme voedt en sterkt in plaats van het tegen te gaan, maar het vernietigt de kerkelijke armenzorg of onderwerpt deze aan regelen en bepalingen, waaraan ze zich niet onderwerpen mag. Onze Gereformeerde Kerken hebben dan

ook in de 16e en 17e eeuw, toen de Overheid in ons land de armenzorg geheel aan zich wilde trekken en het oprichten van kerkelijke diakonien wilde belemmeren of aan banden leggen, zich hiertegen met hand en tand verzet, en niet gerust, voordat overal de Kerken haar eigen roeping van armenzorg vervullen konden, soocals op voortreffelijke wijze is uiteengezet door Dr. van Lonkhuysen in *Het Diaconaat*, Deel I Hoofdstuk IV § 6. En toen in 1851 Minister Thorbecke zijn beruchte Armenwet indiende, waarin hij van het beginsel uitging, dat de geheele armenzorg als een „publieke dienst" moest beschouwd worden, en allerlei dwingende bepalingen aan de diakonien wilde opleggen, hebben niet alleen Groen en zijn vrienden in het parlement geprotesteerd, maar ging ook uit de Kerken zelf zulk een storm van verontwaardiging op, dat dit wetsontwerp onder dien algemeenen aanval vanzelf bezweek.

Niet het minst aan deze krachtige actie van de Kerken is het dan ook te danken, dat de nieuwe Armenwet van 1854, door het Ministerie van Hall-Van Rhoenen ingediend, van geheel andere beginselen uitging. De grondgedachte van deze nieuwe wet was, dat de Overheid de armenzorg *overliet* aan de *particuliere en kerkelijke liefdadigheid* en alleen in het uiterste geval, wanneer de hulp van diakonie en particuliere barmhartigheid niet uitreikte, toestond, dat het burgerlijk armbestuur in het *noodzakelijke* zou voorzien. De onderstand van Overheidswege droeg dus niet het karakter van Staatsarmenzorg in eigenlijken zin, maar van een *politieemaatregel*. Niet omdat de Staat verplicht was de armen te onderhouden, maar alleen om te voorkomen dat een noodlijdende diefstal beging, kwam de Staat in den uitersten nood tusschen beide. Voorts wilde de Regeering de diakonien ook zooveel mogelijk vrijlaten op haar *eigen terrain* en verplichtte zij ze alleen, om de bepalingen omtrent haar inrichting en bestuur aan de Gemeentebesturen mede te deelen en voorts ten behoeve van het verslag in het Artikel 193 der Grondwet bedoeld, jaarlijks een opgave te doen van het getal der verpleegden en van de totaalsom der inkomsten en uitgaven.

Dat de antirevolutionnaire partij in de Tweede Kamer zich destijds niet minder scherp ook tegen dit wetsontwerp verzet heeft, is bekend, ook al heeft men hierbij wel in 't oog te houden, dat deze oppositie ditmaal meer van politieke dan van kerkelijke zijde gevoerd is. De bezwaren door Groen en zijne medestanders aangevoerd, raakten in de eerste en voornaamste plaats het beginsel van Overheidsbijstand, dat men zelfs in dezen subdilairen vorm beslist afkeuren en veroordeelen bleef. Men betwistte op juridische gronden aan de Overheid het *recht*, om belastingen te heffen ten bate van de behoeftigen; men vreesde, dat langs deze achterdeur het zoorre gevreesde beginsel van Staatsarmenzorg toch weer zijn intrede zou doen; en vooral wees men er op, dat de door de Overheid toegezeggde hulp de energie van de particuliere en kerkelijke liefdadigheid zou doen verslapen. Het was beter de schepen achter zich te verbranden. En in de tweede plaats wilde men uit de Armenwet al die bepalingen verwijderd zien, die de Overheid met de diakonie in aanraking brachten (met name Art. 1, 3, 7, 10, 12) omdat men daarin een aanranding zag van de vrijheid en autonomie der kerkelijke armenzorg.

Intusschen kan kwalijk ontkend worden, om de woorden van Dr. Rudolph over te nemen, dat de oppositie in de hitte van den strijd wel wat ver is gegaan. (*Het Diaconaat* p. 434). Met name geldt dit de verschillende bepalingen in de Armenwet, die rechtstreeks op de diakonien slaan en die in de praktijk toch heusch zoo gevaarlijk niet bleken te zijn als men destijds wel meende. Op zich zelf bestaat er zeker geen bezwaar tegen, dat de Kerkeraad (of diakonie) mededeeling aan de Overheid doet van de bepalingen betreffende bestuur en inrichting der armenzorg, en evenmin, dat de Kerkeraad met het oog op het statistische verslag door den Koning uit te brengen, opgave doet van het aantal bedeeiden en van de uitgaven en ontvangsten. Onze diakonien hebben dan ook in het verstreken dezer mededeelingen nooit een „beginselverzuur" gezien en steeds gewillig aan deze eischen voldaan. Eenige poging om langs dezen weg invloed te oefenen op het inwendig beheer der diakonie is dan ook nimmer geconstateerd; de Overheid heeft de diakonie op haar eigen terrein geheel vrij gelaten. Het eigenlijke bezwaar bestaat dan ook niet in het verstreken dezer mededeelingen op zich zelf, maar daarin, dat de Overheid deze inlichtingen aan de diakonie niet *vraagt*, maar de diakonie *gelast* bij de *wet* om deze inlichtingen te geven, en bij niet nakomen van deze verplichting aan zware boete onderwerpt. Het is deze *dwang*, die lrenkend is voor de eere der Kerken en daarom uit de wet behoort weggenomen te worden, evenzeer als de bepaling in Artikel 1, dat de diakonien onder de algemeene instellingen van liefdadigheid gerekend worden en als zodanig door de Overheid worden erkend, waardoor de diakonie een zekere zelfstandige positie krijgt tegenover den Kerkeraad.

De groote moeilijkheid schuilt hier echter minder in de *Armenwet*, dan wel in de *Grondwet*, die in Artikel 193 verklaart, dat het armbestuur een voorwerp van aanhoudende zorg der Regeering is en *door de wet geregeld wordt*; en voorts dat de Koning jaarlijks van de verrichtingen dienangaande een uitvoerig verslag aan de Staten-Generaal doet geven." Dit slecht geredigeerde artikel, over welks juiste betekenis destijds zooveel gestreden is geworden en waarover de rechtsgeleerden het thans nog niet eens zijn, legt in elk geval aan de Regeering de verplichting op, om het „armbestuur" bij de wet te regelen.

Volgens Gr
uitsluitend
maar niet
behoefde h
ook alleen
van de bur
Prof. Fabiu
stukken pa
dese exege
juist, en b
burgerlijk
aan te duid
doeld heeft
wet en het
bestuur in
ook de kerke
kan een Reg
overtuigd in
verplichting
laag de ver
verplichting

Dit laatste
In 1854 en
oog verloren
de klem van
door de Reg
te ontkomen
artikel een
die met de
dit artikel te
thans is me
grondwet ten
geheel heet
vraag gesteld
artikel wel
gevaarlijk b
een voorwerp
de wet moet
feitelijk eve
openbaar on
spreekt, dat
een tak zijn
waarvoor de
de uitdrukking
zorg overla
liere hoofd
dit grondwet
uitdrukking
uitdrukking
geprezen is
Maar hoe i
tegen Artikel
het vitium o
schuilt, zool
de Regeering
dat zij dit i
haar eer tot
getracht heef
lijke gevolger
Alleen zou d
of de Rege
nu de Grond
is, ook Art
daarna een m
Van deze nie
Tal van moe
thans staan
nen zijn. Nu
zwaar stuit
verschillende
bedenking he
antwoorden
heid dezer be
handelen, wa

Voor B

Ingekomen
zeer hartelike
Velp / 10; van
Bij Dr. H. W.
een gift van
/ 5.90, gevond
Van den heer
Hartelijk dar
Kootwijk.

A. C. DUK
VOETIUS. Boel
E. J. BRILL. L.
Het magistra
Dr. DUKER en
vroeger hier d
zijn voltooing.

Van het lla
stuk en van h
Wij hebben
door een naam
Dat DUKER
is, — zal voor
kerkhistorie en
het leven en
gereformeerde
die, al komt zij
voor hen is, o
als frische wat
En dat niet
sche kerkgesch
kerkrecht, aan
De groote v
van dit studie
volkomen beve
Niet alleen k
sche hoogescho
leven zoo ver
monographie te
niet onbekend
drie der, door
der Theologie,
werken, een ve
Daarbij komt
voor wie Vort
aangenaam an
dacht onpartij
in theologien
gians zijner v
tijder innige v
uit massieve o
heid, — aan d
En wat hier
is, dat dit gesc
deelaar.

Door 'n Theo
De tijding, e
reeds zoo goed
mag dan meten
den verblifd
den toch, onaf
hadden de uitv
verladeren, en
met bezorgheid